

HAJNÓCZY PÉTER

A bajnok*

1.

S. 25 éves fiatalember, kezdő író, felkereste Márait, aki egy neves amatőr színjátszó-csoport vezetője volt, elmondott egy történetet, amelyből „talán commedia dell’arte előadást lehetne csinálni”.

A fiú, magyarázta Márainak, egy kis egyesületben úszik, egyedül az uszodában érzi boldognak magát. (Természetesen, dramaturgiai ellenpontként, ábrázolni kell a fiúnak a szüleihez, az iskolához, a tanárokhoz stb. fűződő kapcsolatát. Nem tér ki minden apró részletre, csak annyit mond el, hogy Márai eldönthesse: előadható-e a történet).

Tehát a fiú egy kis egyesület tagja, az edzések inkább fürdésnek, lubickolásnak nevezhetők – Magyarországon akkoriban ismerkedtek a szakemberek az ausztrál és az amerikai edzésmódszerekkel, és csak egyetlen edző alkalmazta őket –, az 1000-1500 méter leúszása után az edző két vásott vízipólólabdát dobott a medencébe, s a „békák” addig játszottak, amíg ki nem zavarták őket a medencéből.

A fiú hamarosan kitűnt társai közül az edzéseken, könnyedén, minden erőlködés nélkül úszott, s láthatólag semmi erőfeszítésébe nem került, hogy úszásnemében főlényesen verjen bárkit, bármilyen távon az egyesület tagjai közül. Korcsoportjában egymás után nyerte a versenyeket, egy év múlva meghívják az utánpótlás-válogatott edzéseire. Itt már havonta „kalóriapénzt” kap, az összeget az edzésen végzett munka és a versenyeredmények alapján állapították meg. Szülei és tanárai bizonyos ámulattal és tisztelettel nézik a fiút. – Cigaretára gyújtott, és mutatóujját a magasba emelte, mint aki fokozott figyelmet kér.

Az edzések most már nem fürdésből, lubickolásból és labdázásból álltak. Az új edzésmódszerrel dolgozott minden egyesület, a kisegységeket feloszlatták, a „tehetséges embereket” átvették, a többi szélnek eresztették. Az úszósport vezetői rádöbbenek arra, hogy csak az új edzésmódszerek következetes alkalmazásával nevelhetnek a régi csillagokhoz hasonló versenyzőket, s időt, pénzt és fáradságot csak a tehetségesekre érdemes fordítani.

Az új edzésmódszer lényege a szakadatlan, a teljesítőképesség határáig növelt megterhelés volt. Az edzéseken leúszott táv 10-15 ezer méterre növekedett, és ezt a távot most nem volt elég „végigfürödni”. (Most nincs értelme, mondta Márainak,

* A vizsgált hagyatéki szöveg javított változata, Nagy Tamás dr. kezétől. Tisztelegve így is barátunk és munkatársunk emléke, nem múltó jelenléte előtt. (Cserjés Katalin)

hogy részletezze, hogyan vezetnek le egy ilyen edzést. Ha Márai használhatónak ítéli az anyagot, ez a részletezés elkerülhetetlen).

A fiú, aki egyre jobb időket úszott, és egymás után nyerte a versenyeket, lassan gyűlölni kezdte az úszást. Ugyanakkor látta, hogy környezete egyre jobban tiszteli, talán a jövő olimpiai bajnokát, döbbenetes világcúcsok tulajdonosát látják benne, s ez a megbecsülés természete szerint csökken, ha alatta marad a várakozásoknak, s növekszik, ha túlszárnyalja tegnapi eredményeit. Így tehát a testét tartja ellenségének, amelyet szüntelenül gyötörnie kell, hogy megfeleljen a bajnokjelölt iránt táplált követelő reményeknek.

Uszodán kívül töltött perceit beosztják és ellenőrzik. Orvos írja elő az étrendjét, versenyekre pszichológus közreműködésével készül. Edzéseken szenzációs időket úszik, nevezik az Európa-bajnokságra. A verseny előtt néhány héttel összeroppan. Az edzéseken csapnivaló időket úszik, közönyösen, lélektelenül rója a hosszakat. Kimarad a csapatból, egy darabig a Sportkórház idegosztályán kezelik.

Egy gyárban helyezkedik el, ahol az udvart söpri. Csöndes, szerény és alázatos. Helyzetével elégedett, mert igazságosnak érzi. Hiszen nem felelt meg a várakozásoknak, nem tudott bajnokká válni, s ezért nem mások a felelősek. Álma egy szerény zug valahol a külvárosban, ahol hasonlóan szerény és csúnya kis asszonnal éldegél majd. (Őszintén úgy érzi, hogy egy szép nőhöz ugyanúgy nincs joga, mint azokhoz a kiváltságokhoz, amelyekben egy bajnokjelölt részesül.) Kopott ruhában, vásott cipőben jár. Rendszeresen eljár egy uszodába, ahol nem ismerik. Leúszik 10-15 ezer métert, mint régen, az edzéseken. Aztán hazamegy.

Elhallgatott és feszült, várakozó arccal nézett Máraira.

Márai kijelentette, hogy a történetet sem *commedia dell'arte*, sem más formában színpadon előadni nem lehet.

– Ez filmtéma – magyarázta S.-nek. – Ebből az anyagból filmet lehetne készíteni, ez filmszerű történet...

Természetesen az ügy nem olyan egyszerű, vegyük például a helyszínt... Arról szó sem lehet, hogy nyilvános uszodában forgassanak, ez mindenki előtt világos. Egyébként: S. hány szereplővel képzelte el ezt a „*commedia dell'arte*” színdarabot? S. zavartan vállat vont, és megrázta a fejét. – Nézzük csak – Márai számolni kezdett az ujjain. – Felvevőgépeket kivesszünk a kölcsönzöből. Ehhez három ember kell, egy, aki kiveszi a filmfelvevőt, és két kezes. Aztán a helyszín, a szereplők. A város szélén a régi agyagbányákban sok apró tó van, nyilván sokan vízbe fulladnak ott, az újság gyakran ad hírt ilyen halálesetekről.

Elnézést kér, hogy közbevág, mondta S., de ami az előbbi kérdést, a szereplők számát illeti, neki javaslata lenne. Évekkel ezelőtt versenyszerűen úszott – az nem azt jelenti, hogy megtörtént esetet mondott el –, s így nyugodtan állíthatja, hogy hat szereplő éppen elég. A rendező, az edző, a bajnokjelölt, és a három „deszka”.

– „Deszka”? - rázta a fejét Márai. – Ez érdekes!

S. magyarázatából kiderült, hogy az uszodában a töltelékembereket nevezik „deszkának”. Minden sportágban van „deszka”, egyszerűen nélkülözhetetlenek, csak a nevük más. A deszka az az ember, akit nem tartanak tehetségesnek, de szinte fanatikusan szorgalmas, az edzéseken ők húzzák a bajnokot.

Márai jegyzetfüzetet és golyóstollat vett elő a zsebéből, és a füzet fölé hajolva írni kezdett.

S. felállt, egyik lábáról a másikra nehezedett, és zavart arckifejezéssel megkérdezte, merre találja a vécét. Márai letette a füzetet és a tollat az asztalra, felállt, és kikísérte S.-t.

Mikor S. jó tíz perc múlva visszatért a szobába, Márai mozdulatlanul nézte a fektetett füzetet.

Ami a szereplőket illeti, úgy gondolja, szívesen vállalnák a munkát az amatőrszínészek. Aztán 3-400 méter filmet kell venni – ez lesz a legtöbb kiadásuk.

S. kotorászni kezdett a zsebeiben, és a nadrágzsebéből egy gyűrt húsforintost halászott ki.

– A többit... – nyögte ki – a többit majd...

Márai mosolyogva megrázta a fejét. Egyelőre még csak a tervezésnél tartanak, majd ha beszélt már a többiekkel, és mindenki elvállalja a feladatot, amelyet kiosztanak rá, akkor majd készítenek egy minden részletre kiterjedő költségvetést. Természetes, gondolnak előre nem látható körülményekre is.

S. visszagyűrte a húsforintost a nadrágzsebébe.

Először is egy olyan tavat kell szerezni, mondta Márai, egy olyan elhagyott kis tavat valami régi agyagbányában. Fel kell deríteni a terepet. Ha a tó már megvan, és minden szempontból megfelelőnek találják, továbbmehetnek egy lépéssel: engedélyt kell kérniük a Kerületi Tanács Kulturális Osztályától, hogy amatőrfilm-készítés idejére háborítatlanul a tónál tartózkodhassanak. Néhány nappal többet kell kérvényezni, mint amennyi feltétlenül szükséges, hiszen mindig történhet valami, ami lassítja a munkát. Sátorokat kell beszerezni, hat személy részére – feltéve, hogy csakugyan hatan lesznek – gumimatracokat, szúnyoghálót, vadászkest, gyufát és még egy csomó apróságot. Aztán nem lehetetlen, hogy a tó környékét tűzrendészeti szempontból is ellenőrzik, hiszen táborüzet is rakhatnánk, és a „filmeseeknek” vízi-jártassági bizonyítványt kell szerezniük, vagy úszómesteri igazolást, hogy legalább 300 métert pihenés nélkül végig tudnak úszni.

Még ma este beszélni fog a színjátszócsoporthoz tagjaival, mondta Márai, és megbeszéli velük a feladatokat. Úgy érzi, ki kell jelentenie S.-nek, ezekhez a fiatalemberekhez őszinte barátság fűzi, és reméli, azok is hasonlóan éreznek iránta. Ő a színjátszócsoporthoz vezetője, de ez nem jelenti azt, hogy jogában vagy szándékában állna a csoport tagjai közül bárkivel is éreztetni a hatalmát. Azt javasolná S.-nek, hívja fel másnap délelőtt 10 óra 30 perckor telefonon, hogy értesíthesse a fejleményekről. Annyit már elárulhat most is, hogy javasolni fogja, hogy S.-re osszák a bajnokjelölt

szerepét, hiszen S. úszóversenyző volt, s ez a szerep szempontjából előny a többiekkel szemben.

Felállt, kezet nyújtott S.-nek.

- Gratulálok – mondta – ehhez a kiváló történethez.
- Köszönöm – hebegte S. –, de igazán nem érdemlem meg...

Márai megrázta a fejét.

- Talán nem tudod, de manapság valóságos kincs egy igazi filmtörténet. Ez a történet a méhében hordozza egy remekmű lehetőségét.

A történet önmagában még nem jelent semmit... – S. a cipője orrát nézte. – Minden azon múlik, hogyan sikerül megvalósítani a filmvásznon. – Felnézett, Márai szemét kereste.

- Én úgy tudom, amatőrfilmek nem kerülhetnek a közönség elé... legfeljebb valami klub, zártkörű vetítés...

- Hogy milyen filmek kerülhetnek a közönség elé, az nem ránk tartozik – vont a szemöldökét Márai. – A mi megbízatásunk, hogy munkánk révén – képességeinkhez mérten – építő módon alakítsuk, befolyásoljuk a közönség ízlését. A film a televízió térhódítása ellenére hatalmas tömegeket vonz búvőkörébe – tehát azok, akik filmet készítenek, roppant felelősség súlyát hordozzák!

S. szeme fölcsillant, szája széle remegni kezdett.

- Tehát van valami lehetőség... Az S. szájából kibukó mondat, amely nem felelt meg a klisé szabályainak, és emberi, leplezetlen szavakat mondott, ahelyett, hogy mindannyiuk szokása szerint, klisévé torzította volna mondanivalóját, hogy valami okból ne tudja a másik, hogy mi az igazi véleménye, megdöbbenette. És azonnal kiigazította a mondatot: „Az arra illetékeseknek nyilván lehetőséget nyújtanak arra, hogy a közösséggel megismertessék a sikerült műveket.”

Márai elnéző mosollyal rázta a fejét, mint aki arra kényszerül, hogy nyilvánvaló tényeket magyarázgasson:

- Ha beszerezzük a szükséges engedélyeket és a főszerelést, senki nem akadályozhatja meg, hogy filmet forgassunk.

2.

Márainál találtak, hogy „részletesen megtárgyalják a tennivalókat és összeismerkedjenek”. Egyedül S. nem ismerte a két fiatalembert és a lányt, aki csak akkor szólalt meg, ha Márai mondott neki valamit. S. kissé zavartan és feszengve ült a széknén, s ahogy látta, a többiek is. Márai rákiáltott a lányra, hogy menjen a konyhába, és főzzön feketekávé.

- Nincs kávé – mondta a lány.
- Konyakot! – utasította Márai.
- Nincs konyak – rázta a fejét a lány.
- Teát és szendvicseket!
- Tea sincs és kenyér sincs. – A lány széttárta a karját.

– Vizeket, tálcán! – rendelkezett Márai.

A lány bólintott, és kiment a szobából.

– A feleségem – fordult S.-hez. – Tegnap esküdtünk. Nem volt semmi ceremónia.

– Mindannyian – mondta –, egyszer mindannyian...

– Az életet – szólalt meg az egyik fiatalember – nem élhetjük le egyedül. Szükségünk van egy társra, valakire, aki jóban-rosszban mellettünk van. – Kockás ingeről lecsippentett egy cérnaszálat.

A másik fiatalember, aki kopott, mustárszínű kordnadrágot és hófehér inget viselt, mutatójával tréfásan megfenyegette Márait.

– Barátunk nem is tudja, micsoda kincset talált! Katóka valóságos tündér!

Márai megjátszott zavarral tiltakozott. A napot csak nyugtával szabad dicsérni. Katóka valóban csöndesnek, szelídnek és szolgáatkésznek látszik –, de ki tekinthet bele egy női szívbe? Ki ismerheti lelke mélyén rejtegetett gondolatait és vágyait? A feltétel nélküli, vak bizalom számtalan tragédiát okozott már. De omnibus dubitanti. Mindenben kételkedni kell, hogy a sors csapásai, amelyek mindenkit elérhetnek, ne ériék készületlenül az előrelátó embert.

A szobába lépett Márai felesége, kezében tálca, a tálcán vízzel telt poharak. Az asztalra tette a tálcat, és mosolyogva mondta:

– Lássatok hozzá bátran! Ha elfogy, hozok még, ne kéreessétek magatokat!

– Csak semmi ceremónia! – mutatott a tálcára Márai. – Éreztétek magatokat ott-hon! Akár a cipőtöket is levethetitek, zokniban kényelmesebb üldögni!

Lehajolt, kifűzte és lelökte a cipőjét.

– A természetes életmódnál nincs egészségesebb!

A kockás inges fiatalember is levette a cipőjét, a kordnadrágos fiatalember követte a példát. Végül S. is lehajolt, és fűzni kezdte a cipőjét.

– Természetesen én sem maradhatok el! – mosolygott Márai felesége, és a földre rúgta a szandálját. Fölemelt a tálcáról egy pohár vizet.

– Egészségetekre! – A társaságra emelte, és félig kihörpintette a poharat.

– Egészségünkre! Kedves egészségünkre! – Mindenki fölemelt egy poharat.

– Koccintsunk! – ajánlotta a kockás inges fiatalember.

– Miért ne? A tréfa kedvéért! – tette hozzá a kordnadrágos, fehér inges fiatalember.

Márai felesége fölemelte a tálcáról a poharat.

– Félig telt pohárral nem illik koccintani, de tegyünk úgy, mintha tele lenne ez a pohár!

Koccintottak, fenéig ürítették a poharakat. A kockás inges fiatalember hirtelen előrehajolt a széken, arca kivörösödött, és hosszan, recsegve szellentett.

Harsogó nevetés tört ki a szobában. „Kedves egészségedre!” kiáltások hangzottak. „Ez aztán a tréfa!” – mondta Márai. A szemeit törölgette, szinte fuldoklott a nevetéstől. A kordnadrágos fiatalember a combjait csapkodta a tenyerével. A kockás inges tréfamester rezzenéstelen faarccal ült a helyén, mint akinek sejtelve sincs,

hogy mi lehet a nagy vidámság oka. S. Márai feleségét nézte, aki lassan lecsúszott a székeről, és a szőnyegen feküdt, egyik lábát felhúzta, és a hátán hemperegve nevetett tovább. S. minden erejéből nevetett, és szemét Márai feleségének meztelen combjaira szögezte. A teli torokból nevetők minduntalan egymásra néztek, s a másik könnyes, teli torokból nevető arca láttán újult erővel rázta őket a nevetés. A kockás inges változatlanul merev, mozdulatlan arccal ült a helyén, Márai felesége a szőnyegen hempergett, lábait a levegőbe rúgta. Hörgő, fuldokló kiáltások hallatszottak.

- Hogy kalimpál a lábaival!
- Milyen komoly képet vág!
- Mint aki háromig sem tud számolni!
- Mindjárt magára csavarja a szőnyeget!
- Mint akinek sejtelve sincs, hogy milyen tréfán mulat a társaság!

Mikor lassan elült a nevetés, Márainé feltápáskodott a szőnyegről, tálcára szedte az üres poharakat, és kiment a konyhába, „hiszen most igazán mindannyiukra ráfér egy kis frissítő”. Márai tekintetét S. arcára függesztette. Reméli, mondta, S. tettségét megnyerte a társaság, „ez a mi összeszokott kis társaságunk”. S. nem állta Márai pillantását, a szőnyegre nézett, majd zavartan elfordította a fejét, a cipője orrát nézte. Márai talán észrevette, hogy a felesége combját nézi... Hirtelen eltátotta a száját, és hangosan felböfögött. Kitört a nevetés, talán még harsányabban, mint az imént. A kockás inges fiatalember ültében az asztalon keresztül megragadta és erősen megrázta S. kezét.

– Legény a talpán! – kiáltotta a kordnadrágos, fehéringes fiatalember. – Igazi mókamester!

– A természetes viselkedés a legfontosabb! – Márai hátravetette magát a széken, vállait ütemesen rázta a nevetés – Elvégre nem idegenek, hanem egymás között vagyunk!

Márai felesége csaknem elejtette a vizespohárral megrakott tálcát, mikor a szobába lépve elmondták neki S. tréfáját. Kirobbant belőle a nevetés, és cinkosan S.-re hunyorított. Megjegyezte, hogy aki ilyen rövid idő alatt egy csaknem idegen társaság középpontja lett, annak biztosan sikerei vannak a nőknél! S. az asszonyra nézett, aztán Máraira kapta a szemét. Fölvonta a vállát, és kivörösödött fülekkel, a szót Máraihoz, mint házigazdához intézve, bocsánatot kért az egész társaságtól, ha esetleg nem úgy viselkedett, ahogy az írott és íratlan illemszabályok előírják; mentségére azt tudná felhozni, hogy zavarban van, mint mindig ismeretlen emberek között, alaptermészete szerint félénk és félszeg, és így gyakran tesz szinte alkata ellenére olyasmit, amivel ellensúlyozni akarja ezt a félszégét.

Márai leintette, csak ne szabadkozzék! Ami őt illeti, nagyon örül, hogy S. alkalmazkodik a társasághoz, amely szemmel láthatólag máris megkedvelte, beleértve saját feleségét is. Csak ne tiltakozzék, és ne higgyen másnak, csak a tulajdon szemének: csak rá kell nézni Katóka kipirult arcára, csillogó szemekre! A maga részéről egyenesen szükségesnek találja, hogy a társaságba időről időre „új arcokat” vonja-

nak be. Ez valóságos varázserő, amely a megszokott kapcsolatoknak mintegy sajátos visszfényt kölcsönöz.

– A feleségem nem a tulajdonom – emelte fel az ujját Márai –, mint ahogy én sem vagyok az ő tulajdona. Szabadon rendelkezünk érzelmeinkkel.

Katóka Márai fölé hajolt, és cuppanós pusztit nyomott a homlokára.

A kockás inges és kordnadrágos fiatalember a lábával dobogott, tapsolt és hangeszt kiáltott. S. széke mélyébe húzódva alig érthető szavakat mormogott, „illetlen viselkedést” emlegetve.

S. talán félreértette őt, mondta Márai, nyilván azért, mert amit mondott, nem volt egészen világos és egyértelmű; egyszóval jobb, ha most azonnal tisztázzák ezt a kínos félreértést. Ha talán egy pillanatig is úgy gondolta S., hogy össze akarja boronálni a feleségével, bármilyen okból, az csakis az ő hibájából történhetett, mert nem fogalmazott pontosan. De hát ennek a kényelem, a lustaság és a megszokás az oka, mivel ez az ő kis társaságuk minden tagja már félszavakból is tökéletesen érti a másikat. Ő szándéka szerint nem akart közölni semmi mást S.-sel, csak a nyilvánvaló tény, hogy viselkedése révén kedvező benyomást tett úgy barátaira, mint a feleségére, és ő ennek nagyon örül, hiszen remélhetőleg együtt fognak dolgozni – tüstént megbeszéljük a munkával kapcsolatos kérdéseket, és ez a személyét fogadó osztatlan rokonszenv munkájuk sikerének záloga lehet. Tehát nem biztatta S.-t a feleségével kapcsolatban, ellenkezőleg: egyszerűen hagyja történni a dolgokat. Bátorítón S.-re mosolygott.

– Meg kell bízunk egymásban ahhoz, hogy barátokká legyünk és fegyvertársak a művészi munkában.

– Javaslom, hogy ürítsük poharunkat erre a barátságra. – A kockás inges felemelte a poharát.

– Csatlakozom a javaslatához! – mondta a kordnadrágos fiatalember.

Mindannyian koccintásra emelték a poharukat, Márai felesége mosolyogva S.-re hunyorított.

3.

S. nyolc nappal később, délelőtt fél tízkor egy eszpresszóban találkozott Máraival. Márai közölte, hogy egyik „barátja és munkatársa” fölkeresett egy kis tavat egy elhagyott agyagbányában, ő pedig beszerezte a szükséges engedélyeket, és gondoskodott a felszerelésről. Előhúzta irattárcáját, papírlapokat vett elő, és átnyújtotta őket S.-nek. Az első a Kulturális Osztály engedélye volt, amely nem emelt kifogást az ellen, hogy „nevezett személyek amatőrfilm készítése céljából saját költségükön a Fővárosi Tanács tulajdonában lévő ingatlanon legfeljebb 60 nap időtartamra tevékenykedjenek”. A Tűzrendészeti Parancsnokság is engedélyezte „az állandó bejelentett lakással rendelkező személyek fényképezés általi művészi tevékenységét”. A többi engedély hasonlított az előzőkre; mindegyikben hangsúlyozták, hogy „a művészek munkájukat saját felelősségükre végezhetik”.

S. hüledezve hallgatta, hogy – nyilván Márai irányításával és szervezésével – már a felvevőgépet, a filmet, a sátrakat, egyszerűen minden szükségeset beszereztek. Márai előhúzta a zsebéből a költségvetést, amelyhez számlákat erősítettek; S. – felkészült a kiadásokra – a zsebébe nyúlt, és átnyújtotta Márainak az összeget, amely a kiadások egyenlő elosztásával rá esett.

S. kérdésére, hogy a hat szereplő helyett miért csak öt vesz részt a munkában, Márai azt válaszolta, hogy ezt a döntést részben takarékosági okokból, részben azért hozták, mert ha jól megfontolják a dolgot, öt személynél többre nincs is szükségük. A bajnokunk, ugye, az megvan, ő csakugyan nem nélkülözhető, akár a „deszkák”, akik feleségével együtt az eredeti terv szerint hárman lesznek. Az edző és a rendező munkáját, ki majd a filmfelvevő gépet kezeli, véleménye szerint egy ember is elvégezheti. Ő az egyetlen, aki nem tud úszni a társaságban, mosolygott S.-re, víziszonya van, így csak a parton hasznosíthatja magát. Ami az úszás szakmai kérdéseit illeti, a „bajnok” és bizonyos szakkönyvek útbaigazítására szorítkozik – már be is szerezte ezeket a szakkönyveket. Véleménye szerint nem a sportbeli jártasság a legfontosabb – legalábbis ami a rendezőt illeti –, hanem a felvevőgép kezelése, az, hogy mi kerül majd a filmszalagra. Reméli, egy hónap alatt sikerül befejezni a munkát.

– Nem túlságosan hosszú idő ez? – kérdezte S. Az emberek néhányszor beugranak a vízbe, úsznak 3-4 hosszú, kissé megjártassák a holtfáradt, elgyötört versenyzőt... Néhány próba után meggyőződése, hogy hitelesen játsszák majd ezt a szerepet.

Neki olyan szereplőkre van szüksége, mondta Márai, akik nem „hitelesen” fáradtak és elgyötörtek a munkától, hanem valóban azok. Tervei szerint úgy történik minden, ahogy a „profik” edzésein szokott történni – legalábbis ami a megterhelést illeti. Minden szereplő leússza a napi 10-15 ezer métert – eleinte talán 5-6 részletben. Az uszodában, ahová napozni jár, nem egy öregasszonyt látott, akik megállás nélkül akár két teljes órán át róják a hosszakat. Természetesen tudja, hogy a terhelés nem a méterek számában fejezhető ki – de hiszen S. ezt sokkal jobban tudja, mint ő.

– Sípot, stopperórát és vétagokra erősíthető súlyokat is beszereztem – mondta Márai. – Ezekkel a súlyokkal úszol. De micsoda élvezet lesz az úszás, ha leveszem a súlyokat!

S. mosolyogva megjegyezte, hogy Márai „igazi mesteredzővé” vált néhány nap alatt.

– Azt akarom, hogy győzzél, és győzni is fogsz. – Tekintetét S. arcába szúrta.

S. mosolygott, biccentett, mint aki tudja, mi a szerepe.

– És a szúnyogok? – Aggodalmas képet vágott. – Hogyan fogunk aludni a szúnyogoktól, elvégre 8-10 óra háborítatlan pihenésre van szükségem!

– Szúnyogháló – mondta Márai. – Chemotox. Tartalék-szúnyogháló.

S. hangosan fölnevetett.

– Ti aztán mindenre gondoltok!

– Ezek csak nélkülözhetetlen apróságok – mondta Márai. – Ha majd fölverik a sátrakat az agyagbányánál, majd akkor derül ki: épp azt nem szereztük be, ami a legfontosabb! Mondjuk, megfeledkeztek a konzervnyitóról!

– Például: labda – mondta S. – A játék reménye nélkül a munka igen könnyen elviselhetetlen robottá válhat!

– Beszereztük a labdát – mondta Márai. – Két labdánk van; egy nagyobb és egy kisebb. S. nyilván csak rápillantott a „költségvetésre”, és nem olvasta végig figyelmesen a beszerzett tárgyak listáját.

– Bogrács, petrolfőző, mentőöv! – S. összeráncolta a homlokát.

– Gumimatrac – mondta Márai –, vízhatlan sátorlapok, cövekek, utászásó, vadászkesz.

– Konzervnyitó – mondta S. – Tartalék-konzervnyitó.

– Gyufa, vécépapír, biztosítótű, varrókészlet. Márai fölényesen mosolygott.

– Telepes magnetofon, táskarádió, detektívregények. Csak semmi komoly olvasmány – tette hozzá. – A súlyos fizikai megterhelést könnyű, ártalmatlan időbeosztással kell ellensúlyozni. És ami S.-t, a jövő ígérését, a bajnokot illeti: semmi cigaretta, semmi szeszes ital! Ha mindenben követi az utasításait, a lemondás, a munka, az akaraterő előbb-utóbb meghozza gyümölcsét.

Márai S. kezére tette a kezét.

– Bíznod kell bennem, és nem bízatsz senki másban, csak bennem. Az edződ vagyok, és felelősséggel kijelentem: egyedül rajtad múlik, hogy valóra váltsd akár a legszebb reményeket.

S. ünnepélyesen kijelentette, hogy mindenben aláveti magát edzője utasításainak.

A jutalom nem fog elmaradni, bólogatott Márai. Elvégre egy kivételes tehetségnek bizonyos juttatásokban kell részesülnie, kiváltságok illetik meg, amelyekre természetesen a legszorgalmasabb „deszka” sem tarthat igényt. Ezek a „kiváltságok” persze csak jelképesek –, ami a pénzben kifejezhető értéket illeti. Apró dolgok talán, de egyedül a bajnokot illetik. – Márai szemét az asztallapra szőgezte, mint aki egy láthatatlan forgatókönyvet böngész.

– Kb. három hét múlva kiégsz, összeroppansz. – Ujjai pattogtak az asztallapon. – Bukás. Söprögetés a gyárudivaron. Menekülés a világ elől. Magányos úszás a tóban, éjszakánként. Hallod az edző hangját, a pattogó, kurta utasításokat. Hallod a társak, a „deszkák” zihálását. Boldog vagy.

Van egy ötlete, mondta S., majd Márai mint a film rendezője, eldönti, használható-e. A „bajnok” miért csak az uszodában érzi jól magát? A film elején egy kurta képsor ábrázolhatná a szülőket, a tanárokat. Mondjuk a fiú 13-14 éves, és az iskolában az a feladata, hogy kívülről kell megtanulnia a Toldit vagy a János vitézt. Otthon minden este kikérdezi az apja, kezében a könyv, ellenőrzi a szöveget. Az iskolában a tanár feleltet, kezében a könyv, ellenőrzi a szöveget.

S. várakozón Márait nézett.

– Nagyszerű ötlet, mondta Márai, feltétlenül megvalósítják. Két feketét ittak, S. tiltakozása ellenére Márai fizetett. Kiléptek az utcára, Márai megszorította S. karját.

– Egy kis próba a forgatás előtt. Sétáljunk egy kicsit.

– Az edződ vagyok, a barátod vagyok, azt akarom, hogy boldog legyél! – Márai csaknem kiabált, néhány kíváncsi arc feléjük fordult. Márai megszorította S. karját.

– Az edzőm vagy – kiáltotta S. –, a barátom vagy, azt akarom, hogy boldog legyél!

– Barátok vagyunk, és boldogok akarunk lenni! – Egyszerre kiáltották.

Néhányan megálltak az utcán, nézték őket.

– Barátok vagyunk! – Lassan, összekapaszkodva mentek az utcán.

– A barátom vagy! – kiáltotta Márai.

– A barátom vagy! – kiáltotta S.

Egyre többen álltak meg az utcán, a járdaszegélyre húzódva nézték őket.

– Van barátom! – kiáltotta Márai.

– Van barátom! – kiáltotta S. Megfogták egymás kezét, lassan, egyenletesen lépkedtek.

– Barátok vagyunk! – kiáltották egyszerre.

Lassan embergyűrű vette körül őket.

– Emberek, barátom van! – kiáltotta Márai.

– Nézzétek, barátom van! – kiáltotta S.

Összeczárult körülöttük az embergyűrű, Márai és S. egymás kezét fogva, mozdulatlanul álltak.

– Barátom van! – kiáltotta Márai.

– Barátom van – kiáltotta S.

– Banán van! – kiáltotta egy férfi a tömegből. – Banán van!

Az embergyűrű egyre szélesebb lett, csaknem összeczárult Márai és S. körül.

– Hol van a banán? – Egy tenyeres-talpas asszonyság az öklét rázta Márai arca előtt.

– Azonnal mondja meg, hol van banán!

S. és Márai a házfalnak vetették a hátukat.

– Barátom van! – ordította Márai – Barátom van!

– Barátok vagyunk – S. a magasba emelte a karját. – Barátok vagyunk!

– A magukfajtaéknak bezzeg igen! – rikácsolta a terhes asszonyság. – Maguk a dolguktól ráérnek ácsorogni a boltok előtt! Aki becsületesen dolgozik, annak csak rohadt banán jut!

– Mondják meg, hogy hol osztják a banánt! – kiáltotta egy férfi a tömegből. – Három kisgyerekem van! Követelem, hogy azonnal mondják meg, hol osztják a banánt!

– Barátok vagyunk! – kiáltotta Márai a terhes asszonyság arcába. – S.-re mutatott: Ő és én- barátok vagyunk!

– Mellrákja van! Az anyámnak! A kórházba viszem a banánt az anyámnak.

– Ágybérletem van a Síp utcában! A házinéni megkívánta a banánt! És ha kirúg, ha banán nélkül állítok be? Azért ki vállalja a felelősséget?

– Emberek! – kiáltotta S. – Hallgassanak ide emberek! Barátok vagyunk! Van barátom!

– Barátok vagyunk! – üvöltötte Márai. – Barátok vagyunk!

– Mellrákja van!

– Poloskás az ágyam!

– Három kisgyerekem van!

– Nekünk a rohadt! Nekik a friss a pult alá dugva!

– Barátok vagyunk! – kiáltotta S. és Márai egyszerre. – Barátok vagyunk!

– Az igazolványokat. – Karszalagos férfi állt S. és Márai előtt.

Márai a zsebébe nyúlt, s átnyújtotta a Kulturális Osztály engedélyét.

– Filmgyár – mondta Márai. – Külső felvételek.

– Mellrák!

– Poloskák!

– Három gyerekem van!

– Nekik a friss, nekünk mindig a rohadt!

– Barátok vagyunk! – ordította S. – Barátok vagyunk!

A karszalagos átnyújtotta a papírt. Zavartan köhintett. – Valami... bűnügyi film?

– Maga mondta – Márai összeráncolta a homlokát. – Ha a bemutató előtt beszivárogná valami... – órájára nézett –, annak beláthatatlan következményei lehetnek.

– Megérintette S. karját. – Mára végeztünk.

A karszalagos a tömeg felé fordult, felemelte a karját:

– Oszoljanak, emberek! A filmes elvtársak befejezték a munkát! Oszoljanak, ne tartsák fel a forgalmat!

S. és Márai átfurakodott a tömegben, aztán futásnak eredtek.

4.

Az első két nap munkával és játékkal telt. Felállították a sátrakat, fürödtek a „tóban”, mászkáltak a kopár, elhagyatott környéken: szikkadt fűcsomók, tüskéságú, csenevész bokrok és egy félig földbe süppedt, hídszerkezethez hasonló, rozsdás géproncs.

A vénasszonyt a harmadik nap reggelén vették észre a roncsnál. Púpos hátán zsákot cipelt, óvatosan a földre csúsztatta, végül egy súlyos, hosszú nyelvű kalapácsot húzott elő a zsákból. Lihegve leült a földre, a zsákra, apró szemét a kalapácsra szögezte. Néhány percre pihent, két kézzel a magasba emelte a kalapácsot, és lecsapott az öntöttvas-szerkezet egy kiálló csonkjára. Sietség nélkül, nyugodt, ütemes mozdulatokkal dolgozott. Délfelé járt, mikor letört a csonk. A vénasszony a zsákjába dugta a csonkot, a kalapácsot, púpos hátára emelte a zsákot és imbolyogva elindult egy keskeny, keményre taposott ösvényen.

A roncs kb. 300 méternyire feküdt a dombgerinctől, ahol a sátrak álltak. A vénasszony minden reggel pontosan ugyanabban az időpontban érkezett a roncsához, és munkáját is csaknem percnyi pontosan, délben fejezte be, aztán púpjára emelte a

vasdarabot és a kalapácsot rejtő zsákot, és imbolyogva lépkedni kezdett terhével az ösvényen.

Máraiék megpróbálták segíteni a vénasszonynak, de mikor megpillantotta a négy feléje közeledő fiatalembert, gyorsan a roncs alá dugta a zsákját, lassan a roncsához hátrált, kivicsorította fogatlan ínyét, és a magasba, a közeledőkre emelte a kalapácsot.

- Segíteni akarunk a néninek – mondta Márai. Rámosolygott a vénasszonyra.
- Én viszem a zsákot – ajánlkozott S.
- Egykettőre szétverjük ezt a roncsot! – mondta a kockásinges.
- Nem a néninek való az efféle nehéz munka! – mondta a kordnadrágos.

A vénasszony meg sem mukkant. A két, fekete ingbe burkolt kar rezzenéstelenül tartotta a kalapácsot. Márai óvatosan, mosolyogva közelebb lépett a vénasszonyhoz. A vénasszony szeme fölillant, S. hátrarántotta Márait. Néhány centire a lábuk előtt, az agyagos földre csapott a tízkilós kalapács.

Ezután békén hagyták a vénasszonyt. Márai kijelentette, hogy feltétlenül „filmszalagon akarja megörökíteni ezt a különös figurát”. A film befejező részére gondol; mikor az összeroppant bajnok „elvonul a világból, elbujdosik valami csendes zugba”.

Az enyhén ellipszis alakú „tó” kb. 60 méter hosszú és 40 méter széles volt. A mélységét nem tudták megállapítani, S. néhányszor lemerült a zavaros vízbe, de még közvetlenül a part mellett sem volt képes a fenéig merülni.

A harmadik nap S. „próbaedzést” tartott. Márai másnap reggel 6 órára tűzte ki az első „hivatalos edzés” időpontját, „addig csak játszanak, szórakozzanak a fiúk”. Márai felesége, aki mint „deszka”, szintén a „fiúkhoz” tartozott, komoly képet vágva kijelentette, hogy „tudomásul vette edzője utasítását, és igyekezni fog, hogy legalább ami a szorgalmat illeti, ne maradjon a többiek mögött”.

Aznap este Márai kilenckor mindenkit a sátorba parancsolt. Hátizsákjából ébresztőórát húzott elő, fölhúzta az órát, és az acélmutatót az ötös szám fölé csavarta.

5.

Márai síppal a nyakában, piros melegítőben állt a parton, kezében a Versenyúszás Oktatásának Alapelemei című könyv. Nézte S.-t és a három „deszkat”, időnként a könyvre pillantott, belefújt a sípba és kurta utasításokat kiáltott: „Homoríts!” „Lábtempó! Lábtempó!” „Lazán azt a kezet!” Lopva lába elé pillantott, a csúszós agyagra, és hátrált egy lépést.

Egyenletes, ütemes, fémesen csengő hang: a vénasszony ott állt a roncsnál, kezében magasra emelkedett, aztán lecsapott a kalapács.

Márai a vénasszonyra nézett, belelapozott a könyvébe, a sípjába fújt, és ismét kurta vezényszavak röpködtek az úszók felé. Az edzésen nem úsztak többet 1000-1500 méternél, reggeli következett, aztán labdajáték a vízben. Márai még ki sem csomagolta a filmfelvevőt, „fokozatosan kell növelni a terhelést”.

Délután Márai felesége és az egyik „deszka” elmentek a kb. 2 kilométernyire fekvő boltba élelmiszerért. Megérkezésük után Márai összehívta a társaságot egy kis megbeszélésre.

Röviden ismertette S. javaslatát, hogy a „bajnokjelölt bizonyos tekintetben tragi-komikus figuráját” lehetetlen hitelesen ábrázolni anélkül, hogy „megmutassák a nézőnek ennek a 12-13 éves fiúnak az otthonhoz, az iskolához fűződő kapcsolatát”. Természetesen be kell mutatni, „egy-két határozott, erőteljes mozzanat ábrázolásával”. A gyerekeknek, folytatta Márai, az iskolában Arany János Toldiját kell megtanulniuk, énekről énekre, kívülről. A „bajnokjelöltet” édesanyja minden este kikérdezi, felmondhatja vele a verset. Az iskolában a tanárnőnek kell felmondani a verset. Természetesen nem állítja, hogy a „jövő úszóreménységének” minden kapcsolata, ami szüleikhez és tanáraihoz fűzte, a Toldi énekeinek bemagolása és tolmácsolása volt. Csak a különbséget szeretné érzékeltetni, hogy mit jelentett a gyerek számára az uszodában elért siker, amelyet – eleinte – „boldogan játszodozva” ért el, és ezeket a sikereket a tanárok és a szülők is „büszkén és örömmel nyugtázták”. Hirtelen S.- re ordított:

– Őszbe csavarodott a természet feje,

Dérré vált a harmat, hull a fák levele!

Mutatóujjával a feleségére bökött:

– Te vagy az édesanyja és a tanárnője!

A „deszkákra” szögezte az ujját:

– Ti vagytok az osztálytársai!

Márai felesége lassan felállt, láthatatlan pápaszemet illesztett az orrára, a képzeletbeli könyvespolchoz lépett, és leemelt a polcról egy vastkos, képzeletbeli könyvet. Felütötte a könyvet, lapozni kezdett, aztán megigazgatta a pápaszemét, és hirtelen S.- re mosolygott.

A fiú sovány, előreesett vállakkal állt előtte, szemét a földre szögezte.

– Nem kell félned, kisfiam – mondta az anyja. – Te megtanultad ezt a szép verset, és aki elvégezte a feladatát, annak semmi oka a félelemre. – Halkan megkopogtatta lábán a képzeletbeli visszereket. – Én tudom, hogy tiszta a lelkiismereted, mert készültél a holnapi órára.

A fiú az ajkába harapott, nyirkos volt a homloka meg a tenyere.

– Nem tudom... – nyögte –, tudtam, de most nem jut eszembe...

– Én bizonyos vagyok benne, hogy tudod. Az asszony belenézett a vastkos kötetbe. – Gondolj az őszre, kisfiam. Mi történik a fákkal, amikor beköszönt az ősz? Mi történik a Természettel, aki nyáron még fiatal férfi volt, dús, fekete hajjal?

A fiú mozdulatlanul állt a helyén, anyja kopott, elvászott papucsát nézte, aztán feljebb, a lábikráján a duzzadt, kékesfekete visszércsomókat.

– A természet... – mondta –, a természet ősszel...

– Idősebb lesz – nézett föl a könyvből az asszony. – Nyáron vidáman jár-
kel, a haja dús, fekete és sűrű, egy hajtincs a homlokába hull... Milyen lesz az ember ha-
ja, ha elszáll a fiatalság?

– Kihull – mondta a fiú. – Kihull és kopasz lesz...

– Gondolj a dús, fekete hullámokban csavarodó fürtökre. – Az asszony megigaz-
gatta az orrán a képzeletbeli pápaszemet. – Gondolj a nagypapára, aki két évvel ez-
előtt meghalt. Kopasz volt a nagypapa?

– Nem volt kopasz... mondta a fiú. Nézte a visszércsomót az anyja lábán, az elvá-
sott papucsot. – Nem jut eszembe – rázta a fejét.

– Nem emlékszel a nagypapára? – megcsillant a láthatatlan pápaszem. – Elfelej-
tetted a nagypapát?

– A verset... Megtanultam... de most nem jut eszembe... – Gyorsan, szinte hadar-
va tette hozzá. – A nagypapának fehér volt a haja.

– Ősz – segített az anyja –, a nagypapa haja ősz volt. Ősz hajfürtök csavarodtak a
fején... – felemelte a mutatóujját, megvillant a láthatatlan jegygyűrű. – Most gondolj
a Természetre, gondold, hogy a nagypapa a Természet. – A könyv fölé hajolt, lapozott
a könyvben. – A költő itt megszemélyesítést alkalmazott; úgy beszélt a Természetről,
mintha ember volna, egy öregember, mint a nagypapa. Főlnézett a könyvből,
halkan felszisszent, megtapogatta lábán a láthatatlan, kékesfekete visszércsomót.

– Én elhiszem, hogy megtanultad a leckét – mondta. – És biztos vagyok benne,
hogy eszedbe fog jutni ez a gyönyörű verssor, mert szorgalmasan tanultál, és így
tudod is.

A fiú arca megrándult, jobb lábát lassan előrecsúsztatta a parkettán. Hallgatott.

– Akkor vegyük a harmatot – mondta az asszony. A könyv fölé hajolt, lapozott a
könyvben.

– Hogyan nevezzük a harmatot ősszel? Mivé válik a harmat?

– Deres már a határ – mondta a fiú –, őszül a vén betyár.

– Ez egy dal – rázta a fejét az anyja –, ez egy nagyon szép dal, ez volt nagypapád
legkedvesebb nótája; de most nem ezt kellett megtanulni. Ami a deres jelzőt illeti,
ezen a nyomon elindulhatunk... Miből és melyik évszakban keletkezik a dér? Mi tör-
ténik ilyenkor a fák leveleivel?

– Elfelejtettem – mondta a fiú. Szárazat nyelt. – Nem jut eszembe.

– Nem baj – mondta az asszony. – Majd együtt megtanuljuk.

Belépett a képzeletbeli tanterembe, ott állt a láthatatlan dobogón. Eltűntek a
visszeres lábak. A tanárnő fehér blúzban, sötétkék rakottszoknyában állt a dobogón
a tanári asztal előtt, lábán lapos sarkú barna félcipő. Kezében vaskos könyv, orrán
pápaszem. A tanárnő lassan végighordozza tekintetét a padosorokon. Jobb kezét las-
san felemeli, krétások az ujjai. Megreccsennek a láthatatlan padok, mocorgás, papír-
zörgés hallatszik, egy láthatatlan tolltartó éles csattanással az olajszagú padlóra zu-
han. A tanárnő most meglendíti a jobb kezét:

„Őszbe csavarodott a természet feje,

Dérré vált a harmat, hull a fák levele.”

S. és két deszka lassan, akadozva megismételték a verssort, a tanárnő „állj-t” in-
tett felemelt karjával. Kissé összeráncolta a homlokát, bal kezével a melléhez szorí-
totta a vaskos kötetet. Most megcsillan az orrán a pápaszem, egy pillanatilag mozdu-
latlanul áll, tekintetét a padsorokra szögezi, aztán ismét meglendül a jobb keze. Kis-
sé felemeli a hangját:

„Őszbe csavarodott a természet feje,
Dérré vált a harmat, hull a fák levele.”

Márai a dobogóra lép, a tanárnő mellett féltérdre ereszkedik, lassan az arcukhoz
emeli a filmfelvevőt. Halkan, egyenletesen berreg a motor.

Az osztály halkan zümmögve megismétli a verssort. A fiúk ujjai a vers ütemére
pattognak a padokon.

A tanárnő fölemeli a karját, állj-t int, megbillen a szemüvege, melléhez szorítja a
vaskos kötetet. Éles, pattogó hangon kiáltja:

„Őszbe csavarodott a természet feje,
Dérré vált a harmat, hull a fák levele!”

Márai a dobogóról az olajos padlóra lép, lassan a padsorokig hátrál. Arcához
emeli a gépet, halkan zümmög, berreg a motor.

Az osztály ütemesen, harsogva ismétli a verssort. A tenyerek a vers ütemére do-
bolnak a padokon.

A tanárnő „állj-t” int, megigazítja az orrán a pápaszemet. A vaskos kötetet a do-
bogóra helyezi, rááll a könyvre. Mindkét karját a magasba lendíti.

– Őszbe csavarodott! – sikítja. – Őszbe csavarodott! Dérré vált! Őszbe csavaro-
dott!

Az osztály dörgő hangon ismétli.:

– Dérré vált! Őszbe csavarodott! Őszbe csavarodott! Dérré vált!

A tenyerek harsányan, ütemesen pattognak a padokon. A lábak ütemesen do-
bognak az olajszagú padlón.

Márai a dobogóra lép, féltérdre ereszkedik, az arcához emeli a gépet. Halkan
zümmög, berreg a motor.

Csönd; „állj-t” in-
tett a tanárnő. Krétafoltos ujjjaival megigazgatja a haját, a pápa-
szemét.

Leugrik a könyvről, lehajol, fölkapja a könyvet, tépni kezdi a könyvből a lapokat.
A papírlapok lassan úsznak, lebegnek a dobogó fölött. A tanárnő ökölbe szorítja, és
a magasba löki a kezét:

– Hull! – ordítja. – Hull a fák levele!

Az osztály ordítva ismétli:

– Hull! A fák levele!

Tenyerük ütemesen csattog a padokon, lábuk az olajos padlón.

– Hullik a fák levele! Hull! A fák levele!

A tanárnő ringatózó mellett tépi ki a lapokat a könyvből. Barna, lapos sarkú cipőjével a papírlapokra tapos. Arcáról a dobogóra esik a pápaszem, a tanárnő lassan leengedi a karját:

– Csúnya vagyok – mondja halkán. Rám sem néznek a férfiak. Lassan felemeli a jobb karját, int az osztálynak.

– Őszbe csavarodott a természet feje.

Dérré vált a harmat, hull a fák levele.

Márai az első padsor előtt áll, arcához emeli a filmfelvevőt. Ütemesen berreg, zümmög a motor.

Megreccsen az egyik pad. A fiúk fölállnak a padokból, lassan, libasorban indulnak az ajtó felé.

6.

Másnap S., 12 éves iskolai tanuló, élete első versenyére készült, „csak amolyan házi-versenyre”, mint Márai mondta, aki a Versenyúszás Alapelemei című könyvet már rongyosra lapozta. Természetesen ő irányította az edzést, derűs, nemtörődöm kedélyességgel, olyan ember módján, aki szinte díjazás nélkül dolgozik az uszodában, munkaidő után, középkorú, szakmailag nem túlságosan képzett; egyszerűen szeret fiatalok társaságában, szabad levegőn lenni. A vénasszony ismét megelőzte őket; Márai kilépve az edző szerepéből, eltűzöttan bosszús arcot vágva megjegyezte, hogy „a kivülálló még azt gondolhatná, a vénasszonnyal versenyzünk, hogy ki lát előbb munkához”.

A vénasszony a földre lökte a zsákot, fogatlan száját kitéve lihegett egy darabig, aztán kihúzta a zsákból a kalapácsot. Megragadta a szerszámot, a magasba emelte, és lesújtott a roncsra.

Lassan, ütemesen zuhogni kezdtek az ütések.

Márai a sípjába fújt, levetette piros melegítőfelsőjét, behúzta képzeletbeli pocakját, megvakarta a pocakot, ismét a sípjába fújt, és megjátszott haraggal kiáltozni kezdett:

– Lusta banda! Azonnal a vízbe! Arra, hogy ma labdát kaptok, arra ne számítsatok!

„A három fiú és a kislány” ijedt képet vágva, hangosan loccsanással a vízbe vetették magukat. Márai kivette a sportszatyorból a filmfelvevő gépet, lassan a vállához ért: halkán zümmögni kezdett a motor. Márai kb. két perc múlva abbahagyta a filmezést, a gépet óvatosan a sportszatyorba tette. Megfeszült arca hirtelen kigömbölyödött, megkönnyebbült sóhajjal kidüllesztette pocakját, és belefújt a nyakán lógó sípba.

– Emeld a kezedet! – kiáltotta a vízbe. – Emeld a kezedet! – kiköpte a sípot és paprikavörös arccal ordította:

– Lábtempó! Lábtempó!

S. simán, könnyedén, egyenletes tempókkal siklott a vízen, a másik három görcsös, suta mozdulatokkal csapkodta a vizet. A kisegyesületi edzésadag S. számára valóban nem volt több mint „fürdés és lubickolás”, de a „deszkákat” teljes erőbedobásra készítette. Aztán S. Márai utasítására csökkentette az iramot, annyira, hogy azért világosan kitűnjön, hogy itt „igazi tehetség bontogatja szárnyait”, aki vidáman úszkáló, lubickoló társai közt, nem pedig mélyvízbe pottyant fuldoklók közt tűnik ki.

Lassan, pihenőkkel 1500 métert úsztak, majd ismét pihenés következett, és az edző a vízbe hajította a labdát. Leült a partra, megvakarta képzeletbeli pocakját, és nézte a kiáltozó gyerekeket, a fel-felröppenő piros-pöttyös labdát. Aztán Márai lassan felállt, a sportszatyorhoz lépett, kivette a szatyorból a filmfelvevőt, az arcához emelte a „medencére” irányított gépet; berregni kezdett a motor.

Aztán ismét a pocakos edző üldögélt a parton, mellét, pocakját szellő simította, „milyen gyönyörű augusztus végi nap”. Hunyorogva nézte a medence zöldre mázolt vaskorlátját, a kissé ormótlan rajtköveket, „az első magyar versenyszoda meghitt, minden nap látott tárgyait”. A medence túlsó partján a kabinsorok előtt, kékköpenyes anyóka üldögél a hosszú, mázolatlan fapadon: ölében nagy, kék pamutgombolyag, kezében kötőtű; a jegyszedő néni az unokájának köthet sálat vagy pulóvert. A néni kezében lassan, ütemesen mozognak a kötőtűk. Aztán lassan az ölébe ejti a kezét, pihenget, a vizet nézi. Most nincs semmi dolga: az „ő gyerekei” még a vízben játszanak, amíg a „nagyok” a vízilabdázókkal együtt elfoglalják a medence több mint kétharmadát. Ha amazok befejezik az edzést, és annak is eljön az ideje, hogy kizavarja a vízből a gyerekeit, zuhanyozni mennek: eddig kötögethet a néni.

Lassan felemeli a kezét, ütemesen mozognak a kötőtűk, az edző még a halk, ütemes csattogást is hallani véli.

A medencéből a nagy, piros-pöttyös labda kirepül a partra, az egyik kabin falához pattan, aztán vissza a medencekorláthoz, végül lassan a pad felé, a jegyszedő néni lába elé gurul. A néni kezében megállnak, mozdulatlanok a kötőtűk, nézi a labdát. Lábával tétova mozdulatot tesz, mintha a medence felé akarná rúgni, de lassan megfagy a mozdulat.

A medencéből három fiú és egy lány mászik ki, lábukat átemelik a korláton, lihegve kapkodják a levegőt, testükről a betonra csapják a vizet. Az egyik fiú a labda felé indul, pillanatra megtorpan a labda előtt, a néni néz, rámosolyog; a néni ölébe ejti a kötőtűket, ujjait a kék pamutgombolyag köré fonja.

A fiú lassan lehajol, felemeli a földről a labdát, aztán hirtelen a lány fölé hajítja, a lány elkapja a labdát, és visszadobja a fiúnak. A három fiú és a lány körülállják a padon ülő nénit, a piros-pöttyös labda ide-oda repked a néni feje fölött.

– Sálat köt! – kiáltotta a lány. – Narancsszínűt! A kék ruhámhoz!

– Koporsót köt a nagypapának! – kiáltotta az első fiú. – A pipájának füstöt!

– Héjat köt a kenyeremre! – kiáltotta a második fiú. – És csipát köt a szememre, hogy reggel ne tudjam kinyitni.

– Tyúkszemot köt a tyúknak! – kiáltotta a harmadik fiú. – Halszemot a halaknak, lószemet köt a lovaknak!

A néni a vállai közé húzta a fejét. Ujjai szorosan a nagy, kék pamutgombolyag köré fonódtak.

– Sálát köt! – kiáltotta a lány, és az első fiú felé dobta a pötytös labdát. – Narancsszínű sálát!

– Koporsót a nagypapának! – Az első fiú a harmadik felé hajította a labdát. – A pipájának füstöt!

– Héjat köt a kenyerekre! – A második fiú elkapta a labdát, és a harmadik felé hajította. – Csipát köt a szememre, hogy ne tudjam reggel kinyitni!

– Tyúkszemot a tyúknak! – kiáltotta a harmadik fiú. – Halszemot a halaknak, lószemet a lovaknak!

Feje fölé emelte a pötytös labdát és a néni felé hajította. A labda a jegyszédő néni térdéről a korlát fölött a medencébe pottyant. A néni a padra helyezte a kék pamutgombolyagot, a kötőtűket. Felállt, aztán letérdelt a pad mellé, összekulcsolta a kezét. A három fiú és a lány mozdulatlanul álltak a medencekorlát előtt. Lehajoltak, testükről csöpögött a víz.

– Tekintetes urak! – sipította. – Drága kisasszonyka! Könyörüljenek a szerencsétlen öregasszonyon! Csak egy pár fillért, könyörgöm! A boldogságos Szűz Mária nyújtsa hosszúra a tekintetes életüket!

Szótlanul a jegyszédő néni felé lépkedtek. Körbeállták a pad mellett térdelő nénit. A lány fölemelte a padról a kék pamutgombolyagot, és a medencébe hajította. Az első fiú a földre hajigálta a kötőtűket.

– Három napja nem ettem, tekintetes urak! – Az öregasszony sárga öklével a mellét verte. – Drága kisasszonyka! Csak pár fillért; esedezem! Hadd csókolom meg a lábukat!

A második fiú megragadta az öregasszony kezét, a harmadik a lábát. Lassan hingtáztatni kezdték a testét.

– Egy, kettő, há-rom! – kiáltotta a lány.

A test a korlát fölött a medencébe repült.

7.

Ezután minden reggel sikerült előbb érkeznük a tóhoz, „mint az a roncsot kalapáló vénasszony”. Ami pedig S.-t illeti, versenyzői pályafutása „egyenletes, töretlen lendülettel ívelt fölfelé”. S. már búcsút mondott a kiségyesületeknek és a pocakos, joviális tréner helyett végre igazi mester keze alá került.

Márai csakugyan nem érte be a szenvedés látszatával, a „medencében” naponta három edzést tartott, és hogy a „deszkák” és S. közötti „klassziskülönbséget” ki-egyenlítse, S. a kezére és a lábára erősített úszónehezékekkel úszott. Ő maga, a nyakában lógó síppal, kezében a felvevőgéppel „a mesteredző és a filmrendező” szerepét látta el. Esténként mindannyian holtfáradtan tántorogtak a sátrakba; vacsora, aztán

„az aznapi munka kiértékelése és a másnapi feladatok kijelölése” következett, „büntetések és jutalmazások”. Márai igyekezete, hogy „a magyar úszósport nagy reménységét” a kiérdemelt erkölcsi és anyagi megbecsülésben részesítse, úgy látszott, kudarcot vall. Pl. „üres” borítékot nyújtott át S.-nek, a „kalóriapénzt”. Egyedül S. kapott néhány kocka csokoládét, egyedül ő olvashatta a magukkal hozott detektívregényeket. De Márainak el kellett ismernie, hogy mindez „nem valódi, nem a munkával arányban álló jutalom.”

A büntetések, éppúgy, mint a jutalmak, egyedül csak S.-t sújtották – nem kapott üres borítékot vagy csokoládékockát. S. egyébként sem törődött az „edző” fenyegetéseivel, eltépte, és a földre hajította az üres borítékot, a csokoládét pedig együtt ették meg a „deszkákkal”. „Egyetlen méter filmet nem tudtam csinálni arról, hogy boldog vagy.”

– Szarok a boldogságra – mondta S. Nevetségesnek tartja az ilyen szavakat, tette hozzá, és csak azon csodálkozik, hogyan jutott Márai eszébe egy filmet csinálni, amelyet soha, sehol nem fognak bemutatni a közönségnek.

Márai azzal érvelt, hogyha megcsinálják a filmet, „végre is minden megtörténhet.”

